ހިއުމަން ރައިޓްސް ކޮމިޝަން އޮފް ދަ މޯލްޑިވްސް

މާލެ، ދިވެހިރާއްޖެ

ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހަށް ދިވެހި ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ ޤާނޫނަށް ބިލަށް ހިއުމަން ރައިޓްސް ކޮމިޝަނުން ހުށަހަޅާ ކޮމެންޓްސް

ޖެނެރަލް ކޮމެންޓްސް

- މިބިލު އުސޫލުގޮތުގައި، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ގާނޫނުއަސާސީގެ 42 ވަނަ މާއްދާގެ އިތުރުން، އަދި އިންސާނީ ޙައްޤުތަކުގެ އާންމު ޤަރާރުގެ 10 ވަނަ މާއްދާއާއި ދިވެހިރާއްޖެ ބައިވެރިވެފައިވާ އަދި ގެ މަދަނީ އަދި ސިޔާސީ ޙައްޤުތަކާ ބެހޭ ބައިނަލްއަޤުވާމީ މުޢާހަދާގެ 14 ވަނަ މާއްދާއިން ކަށަވަރުކޮށްދީފައިވާ އަސާސީ ޙައްޤެއް ކަމުގައިވާ އިންސާފުން ޝަރީޢަތްކުރެވުމުގެ ޙައްޤު އެގޮތުގައި ކަށަވަރުކޮށްދިނުމަށް، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޝަރުޢީ މަރުޙަލާއާއި އާދޭ އިތުރުންވެސް ކުރެވޭ ތަޙްޤީޤުތަކުން، ފިޔަވަޅު އެޅުމުގައި، ހުކުމް ވަޒަންކުރުން ބަލައިގަތުމުގައި، އިސްލާމީ ޝަރީޢަތާއި އެއްގޮތަށް ތަބާވާންޖެހޭ އުސޫލުތަކާއި ތަރުތީބުތަކުން، އެކުލެވޭ ނަމޫނާ ބާރުތައް ޤާނޫނުތަކުގައި މި ބިލުގައި ބާރުއަޅާފައި އޮތުމަކީ، އިންސާފުން މައްސަލަތަކުގެ ޙައްޤުތަކުގައި އަދި އިންސާނީ ޙައްޤުތައް ކަށަވަރުކުރެވިގެންދިއުމުގައި ވަރަށް މުހިއްމު ކަމެއް ކަމުގައި މިކޮމިޝަނުން ފާހަގަކުރަމެވެ.

- މިހާރު ޢަމަލުކުރެވެމުންދާ، ޤާނޫނު ނަންބަރު 24/76 (ޖިނާޢީ ޤާނޫނު)އާއި، ޤާނޫނު ނަންބަރު 14/72 (އަންހެނުންގެ ޙިމާޔަތުގެ ޤާނޫނު) އަދި އެޤާނޫނުތަކުގައިވާ މާއްދާތަކާގުޅޭ ޝަރުޢީ މަރުޙަލާގައި ތުހުމަތު އަމާޒުވެފައިވާ ފަރާތްތަކުން، ތަޙުޤީޤުކުރުމުގައި، ފިޔަވަޅު އިއްތިހާމުކުރުމަށް، މަދު މާއްދާތަކެއްގެ މައްޗަށް ހުކުމްކުރާނެތީ ދީ ޤާނޫނުތަކާއި، މި ބިލު ޤާނޫނެއްގެ ސިފައިގާ ފާސްވުމުން އަމަލުކުރާނެ، ޢަމަލުކުރަން ފެށުމާއި ހިސާބު ދެމެދުވަން 2 ޤާނޫނު އުވާލެވޭނެ ކަމަށް މި ބިލުގައި ބަޔާންކޮށްފައި އޮތުމުން، މިއީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޝަރުޢީ ނިޒާމަށް އިންސާނީ ޙައްޤުތައް ނިގެހެއްޓުންތަކަށް ހުރި ބާވަތެއް ކަމަށްވެސް ތަފްޞީލުކުރެވޭ ވަރަށް ބޮޑު ކަމުގައި މިކޮމިޝަނުން ފާހަގަކުރަމެވެ.

އިސްލާހު ހުށަހަޅާ ސަބަބު	އިސްލާހުކުރަން ހުށަހަޅާ ގޮތް	ބިލުގެ މާއްދާ އޮތްގޮތް	ނަންބަރު
އަދި އިންސާނީ ޙައްޤުތަކުގެ އާންމު ޤަރާރުގެ 10 ވަނަ މާއްދާއާއި ދިވެހިރާއްޖެ ބައިވެރިވެފައިވާ އަދި މަދަނީ އަދި ސިޔާސީ ޙައްޤުތަކާ ބެހޭ ބައިނަލްއަޤުވާމީ މުޢާހަދާ (އައި.ސީ.ސީ.ޕީ.އާރް)ގެ 14 ވަނަ މާއްދާއިން	އިންސާފުން ޝަރީޢަތްކުރެވުމުގެ ޙައްޤު، ގާނޫނުއަސާސީގެ 42 ވަނަ މާއްދާއިންނާއި، އަދި އިންސާނީ ޙައްޤުތަކުގެ އާންމު ޤަރާރާއި ދިވެހިރާއްޖެ	2 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ): އިންސާފުން ޝަރީޢަތްކުރެވުމުގެ ޙައްޤު، ގާނޫނުއަސާސީގެ 42 ވަނަ މާއްދާއިން ކަށަވަރުކޮށްދީފައިވާ އަސާސީ ޙައްޤެއް	1

	ކަމުގައިވިޔަސް، އެ ޙައްޤު އެކުލަވައި ކަށަވަރުކޮށްދިނުމުގައި ބޭނުންވާ އަސާސީ އެއް އުސޫލު ކަމުގައިވާ ހެޔޮ އުސޫލު ޞިއްޙަތު އަދި ސަލާމަތް ގާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްދިނުން؛	ބައިވެރިވެފައިވާ މަދަނީ އަދި ސިޔާސީ ޙައްޤުތަކާ ބެހޭ ބައިނަލްއަޤުވާމީ މުޢާހަދާއިން، ކަށަވަރުކޮށްދީފައިވާ އަސާސީ ޙައްޤެއް ކަމުގައިވިޔަސް، އެ ޙައްޤު އެކުލަވައި ކަށަވަރުކޮށްދިނުމުގައި ބޭނުންވާ އަސާސީ އެއް އުސޫލު ކަމުގައިވާ ހެޔޮ އުސޫލު ޞިއްޙަތު އަދި ސަލާމަތް ގާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްދިނުން؛	ވަނަ މާއްދާއިން ކަށަވަރުކޮށްދީފައިވާ އަސާސީ ޙައްޤެއް ކަމުގައި އިންސާފުން ޝަރީޢަތްކުރުމުގެ ޙައްޤުވެސް، މި ޙައްޤުގެ މުހިއްމުކަން ބެލެވުމުގައި އިތުރު ބާރަކަށް ދެވެންއޮތީ، މި މާއްދާގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބައިވެރިވެފައިވާ ކަމުގެ ބައިނަލްއަޤުވާމީ މުޢާހަދާތައް ބަޔާންކުރުން، އެގޮތަށް އިސްލާހުކުރުމަށް ފެންނައެވެ.
2	ހިރާސްތުގައި ދޫނުކުރެވޭ ކުށްތައް 43 ވަނަ މާއްދާ:	މި މާއްދާއަށް (ޑ) ޓޯޗަރކުރުމާއި، ނާއިންސާނީ އިހާނެތި އަމަލާއި، އިންސާނީ ކަރާމާތް ދަށްކޮށްލާ އަދަބު ދިނުމުގެ ކުށް؛ އަދި، (ޒ) މީހުން ޓްރެފިކްކުރުމުގެ ކުށް. އިތުރުކުރުން.	ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނު ނަންބަރު 13/2013، (އެންޓި ޓޯޗަރ ޤާނޫނު) ގެ 7 ވަނަ ބާބު: ކުށާއި އަދަބު ގެ 23 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)، (ށ)، (ނ) އަދި (ރ) ގައި ބަޔާންކުރާ ޓޯޗަރގެ ކުށެއް ކޮށްފިނަމަ ދެވޭ ކުށުގެ އަދަބުތަކާއި، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2013، (މީހުން ޓްރެފިކްކުރުން ހުއްޓުވުމު) ގެ ޤާނޫނުގެ 4 ވަނަ ބާބު: ކުށާއި އަދަބު ގެ 17 ވަނަ މާއްދާއާއި 18 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ މީހުން ޓްރެފިކްކުރުމުގެ ކުށާއި ކުޑަކުދިން ޓްރެފިކްކުރުމުގެ ކުށެއް ކޮށްފިނަމަ ދެވޭ ކުށުގެ އަދަބުތަކާއި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނު ނަންބަރު 9/2014، (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖިނާއީ ޤާނޫނު) ގެ 1002 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ޖަދުވަލުގެ 1 ވަނަ ދަރަޖައިގެ އަދަބުގައި ކަނޑައަޅާ އެންމެ ބޮޑު އަދަބު ނުވަތަ، 1 ވަނަ ދަރަޖައިގެ އަދަބު ކަނޑައެޅުމުގެ އަސާސީ މިންގަނޑުގެ އަދަބު ނުވަތަ، މި ދެގޮތުގެ މިންވަރު ހިފޭނެ ކުށުގެ އަދަބުތައް ކަމަށްވާތީ، ޓޯޗަރކުރުމާއި، ނާއިންސާނީ އިހާނެތި އަމަލާއި، އިންސާނީ ކަރާމާތް ދަށްކޮށްލާ އަދަބު ދިނުމުގެ ކުށާއި، މީހުން ޓްރެފިކްކުރުމުގެ ކުށް ހިމެނޭ، މި މާއްދާ އިސްލާހުކުރުމަށް ފެންނައެވެ.
3	ފުލުހުން ބަޔާންނެގުން 59.	މި މާއްދާއާ އެއްގޮތަށް ސިފައިން ބަޔާންނެގުމާ ގުޅޭ މާއްދާއެއް މި ބިލަށް އިތުރުކުރުން.	މި ބިލުގެ 5 ވަނަ ބާބު: ސިފައިން ހިފާގެ 59 ވަނަ މާއްދާގައި ފުލުހުން ބަޔާންނެގުމާ ގުޅޭގޮތުން ބަޔާންކޮށްފައިއެވެ، މި ބިލުގެ 19 ވަނަ ބާބު: އާންމު ކަންކަމުގެ 141

ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ފުލުހުން ނުވަތަ ސިވިލިއަނުން އިންޓެލިޖެންސް ރިޕޯޓް ހޯދާގެ ގޮތުގައި ކެޓެގަރީ ހުރަހެޅޭނެކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވުމާއި އެކު، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނު ނަންބަރު 1/2008، (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސިވިލިއަންގެ ޤާނޫނު)ގެ 7 ވަނަ މާއްދާގައިވާ ސިވިލިއަންގެ މަސްއޫލިއްޔަތުތަކަށް އަދާކުރުމުގައާއި، 16 ވަނަ މާއްދާގައިވާ ސިވިލިއަނުން ލިބިފައިވާ އިމްތިޔާޒުގެ ދަށުން، ފުލުހުންނަކީ އެއްފަދައިން، ސަރުކާރުގެ މަޢުލޫމާތުގައި ސިވިލިއަންގެ މިހާރު ހުރިބަސް ނޫ ކަމަށްވާނަމަ، މި ބިލުގައި ސިވިލިއަން ބައިވެރިވުމުގައި އަމަލުކުރަންވީ އުސޫލު އެނގެނުވާން ފަދައިން މި ބިލު ބާއްވުމަށް ކަމި މިގޮތަށް އިސްލާހުކުރުން މުހިއްމުކަމުގައި ފާހަގަކުރަމެވެ.			
ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނު ނަންބަރު 9/2014، (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުތަފްސީރުކުރުމުގެ ޤާނޫނު) ގައި އިބާރާތްތައް ގެނެސްފައިވާ މާނަކުރުން، މި މާއްދާގައި "އާދައިގެ މީހެއް" ކަމަށް އިބާރާތްކޮށްފައިވުމުގެ ބަދަލުގައި Reasonable Person ގެ މާނައިގާ "މުޖުތަމަޢުގެ ހެޔޮވިސްނުން، އާންމު މީހަކު" ކަމަށް އިބާރާތްކުރުން ޤާނޫނީގޮތުން މާ ފުރިހަމަ ކަމުގައި ފެނެއެވެ.	ޚަބީރަކަށް ވަކި ދާއިރާއެއްގެ ތަޖުރިބާ ނުވަތަ ތަޢުލީމު ނުވަތަ ތަޢުލީމު ލިބިފައިވާ ކަމަށް ބެލޭ ދާއިރާއަކީ، އެފަދަ ހުނަރު ތަޖުރިބާ ނުވަތަ ތަޢުލީމު ނުވަތަ ތަޖުރިބާގެ ދާއިރާއެއް ކަމުގައި މުޖުތަމަޢުގެ ހުނަރުވެރިން، އާންމު މީހުންނަށް ޤަބޫލުކުރާ ދާއިރާއަކަށްވުން؛	110 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގެ 1 : ޚަބީރަކަށް ވަކި ދާއިރާއެއްގެ ތަޖުރިބާ ނުވަތަ ތަޢުލީމު ލިބިފައިވާ ކަމަށް ބެލޭ ދާއިރާއަކީ، އެފަދަ ހުނަރު ތަޢުލީމު ނުވަތަ ތަޖުރިބާ ނުވަތަ ތަޢުލީމުގެ ދާއިރާއެއް ކަމުގައި އާދައިގެ މީހުންނަށް ޤަބޫލުކުރާ ދާއިރާއަކަށްވުން؛	4
މި މާއްދާގައި، ތަޙްޤީޤުކުރާފަރާތުން އެކަމުގެ ތަޙްޤީޤުކުރުމަށްފަހު އާންމުގެ ނަފްސަށް ނުވަތަ ޢާއިލާއަށް ނުވަތަ މުދަލަށް ލިބިދާނެ ގެއްލުމަކަށް އާނ ބަރާކާތްޕެރޭރާން ބަޔާންކޮށްފައި އޮތުމުގެ ބަދަލުގައި، އާންމުން އިންޒާރު ލިބުންކަން ތަޙްޤީޤުކުރާފަރާތުން އަންގާ ހިސާބުން އާނ ބަރާކާތްޕެރޭރާނުމަކީ ދައުލަތުގެ ޖިނާއީ ޢަދުލުއިންސާފުގެ މި މާއްދާގައި ގޮތުން އެ މަސްއަލަ ތަޙްޤީޤުން ނިމުމަށްފަހު އާނ ބަރާކާތްޕެރޭރާން މަސްއޫލިއްޔަތު ބެލުމަށް ލިބިދާނެ ގެއްލުން ބޭނުންކުރުމަށާއި، އަދި، މި މާއްދާގައި ދައުލަތުގެ "ކަރަފްޓްޓަރީޕާރީކަން ހުރި މިންވަރުކުރުން" އާނ ބަރާކާތްޕެރޭރާނުން ކަމުގެ	ހިޔާބަސް ދީ މިހާރަށް ނުވަތަ އާންމުގެ ޢާއިލާއަށް ނުވަތަ އާންމުގެ މުދަލަށް ގެއްލުން ދޭނެކަމުގެ އިންޒާރު އެއްލުމަސް ފާރަވަކުން ދިނުން، އެކަން އިންޒާރު ދީ މިހާ ތަޙްޤީޤާ ފާރަވަކަން އަންގައިދިނުމަށް، ތަޙްޤީޤުކުރާފަރާތުން އާނ ބަރާކާތް ނުވަތަ ޢާއިލާއަށް ނުވަތަ މުދަލަށް ލިބިދާނެ ގެއްލުން، ދައުލަތުގެ އާނ ބަރާކާތްޕެރޭ އާނ ބަރާކާތް ތަޙްޤީޤުކުރުން ފެނެއެވެ.	128 ވަނަ މާއްދާ: ހިޔާބަސް ދީ މިހާރަށް ނުވަތަ އާންމުގެ ޢާއިލާއަށް ނުވަތަ އާންމުގެ މުދަލަށް ގެއްލުން ދޭނެކަމުގެ އިންޒާރު އެއްލުމަސް ފާރަވަކުން ދިނުން، އެކަން ހިޔާބަސް ދީ މިހާ ތަޙްޤީޤާ ފާރަވަކަން އަންގައިދިނުމަށް، ތަޙްޤީޤުކުރާފަރާތުން އާނ ބަރާކާތް ތަޙްޤީޤުކުރުމަށްފަހު އާންމުގެ ނަފްސަށް ނުވަތަ ޢާއިލާއަށް ނުވަތަ މުދަލަށް ލިބިދާނެ ގެއްލުމަށް، ދައުލަތުގެ ކަރަފްޓްޓަރީޕާރީކަން ހުރި މިންވަރުކުރުން އާނ	5

	ރައްކާތެރިކޮށްދިނުމެވެ.		އޮތުމުން، ޢާއިލާ ރައްކާތެރިކޮށްދިނުމުގެ މުހިއްމުކަން މި އިބާރާތުން ދަރަނިވާކަމަށާއި، އިންސާފު ހޯދައިދިނުމުގެ ގޮތުން ޖިނާއީ އަދި މަދަނީ މައްސަލަތަކުގައި ޙިމާޔަތް ހޯދުމަށްޓަކައި، ޙިމާޔަތް ދޭ ފަރާތަށް އެ ޙިމާޔަތް ދިނުމުގެ ސަބަބުން ޢާއިލާގެ ފުރާނައަށް ނުވަތަ ހާލަތަށް ނުވަތަ އުނދަގޫލުން ގެއްލުން ކުރިމަތިވާ ނުރައްކަލަކުން ޢާއިލާ ސަލާމަތްކޮށްދިނުމަށް، އެކަން ދަށުވެގެން ޢާއިލާ އަންގާ ހިސާބުން ނުވަތަ ދައުލަތުން އެކަން އެނގޭ ހިސާބުން ދައުލަތުގެ ވާޖިބެއް ކަމުން، މިގޮތަށް މި މާއްދާ އިސްލާޙުކުރުމަށް. ފެނެއެވެ.